

გ ა ზ ე თ ი ლ ი რ ს			
თვე	მან.	კ.	მან.
12	10	6	6
11	9	5	5
10	8	4	4
9	7	3	3
8	6	2	2
7	5	1	1

ცალკე ნომერი—ერთი შაურა

ოვერის

გაზოის დასაყვიად და გერია განცხადებათა დასაყვიად უნდა მივხაროდ: თუთონ რედაქციას, კუროპი, ავტორის ქაზაზე, ვარსკოვის ჰედლის პირდაპირ, ავტ. გრუნსტისეფელს სხვა-დასხვა წერეთლის გამაგრებულ სხვა-დასხვა ღვინოს კაცობრივს, სათავად-ზაფხურ ბანკის სახლში, სახლის ქაზაზე.
დასი განცხადების: ჩვეულებრივი სტრიქონი რვა კაპიტო.

1877—1891 ს ა პ ო ლ ი ტ ი კ ა და ს ა ლ ი ტ ი რ ა ტ ი ყ რ ა ვ ა ზ ე თ ი 1877—1891

შაბათს, 15 ივნისს, გერმანელის გლუმი (წინა დ მიხეილის ბილი იყო) გამართული იქნება ქართულის სიონის მიერ,

ბ-ნ რატელის ღოტბარობით, ქეოტე ბონემქრტის კონცერტი

სულ ოთხი განყოფილება იქნება: პირველი და მეორე განყოფილება, იმდერებს სიონი, მეორეში—რუსული ვოდევილი, მესამეში—ლივერტისმენტი: იმდერებენ: რატელი, ცსოქლადი, კგორაკი; წაითხავს ქართულად ჯგისიქ. დაწერილებით აფიშებში გამოცხადებული. დასაწყისი: 7 საათიდან პაროხეის სამუსიკო დასი დუკრავს, 8 1/2 საათზე დაიწყება კონცერტი. (2—2)

დავით ივანე ძის ჩუპინაჟილის გარდაცვალების ბავშვ.

განსვენებულმა დავით ივანე ძემ დიდი ღვაწლი დასწრა ქართველ ერს, რისთვისაც ყოველი შეგნებული, განვითარებული ქართველი მისი მადლობელი უნდა იყოს. მაგრამ სწამს, რომ ჩვენ კაცის დაფსება ჯერ-ჯერობით არ შეგნდება. ჩვენი გონებრივი განუვითარებლობა, ჩვენი ზნეობრივი დაქვემდებარება თუ არის ამის მიზეზი? ადამიანს დღეს ჩვენ იმდენად ვაფასებთ, რამდენადც ის პატრის გვეცხის პირად. პატრონის, უნდაგო მოღვაწე ჩვენთვის თითქო არ არსებობს. როცა ქვეყნისათვის გულ-შემატყვარად ადამიანი ერისთვის თავს სდებს, ერის ვანების განვი-

ფალეგტონი

მოკლე მიმოხილვა ჩაენის საღვთო და საეკლესიო წიგნების აღმოგარაობისა

(შეგვეც. ის. „აურა“ № 123)

XI
შემდეგ ყოველისა, რაც ჩვენ ესტეკით, ვგონებთ საფუძველი გეკონდეს ვიკითხოთ: რისთვის-და არის ანტილი ამდენი ალიაქითი, მიუჭამ-მოიჭამ და მიწოთ-მოჭოთა იმის გამო, თუ სად უფრო სამჯობინარა ქართულ საეკლესიო წიგნთა ბეჭედა—ტფლის-ში, თუ მოსკოვში? დავიჯეროთ, რომ აქაურმა სასულიერო მთავრობამ ყველაფერი სცადა ამ საქმის გაუმჯობესებისათვის, სცადა გულწრფელად, საქმის ცოდნით და მინიმალ დასაკენა, რომ ტფლისში ამ საქმისათვის უფროსად იქნა. არ უნდა გვიბახსოვოდ, რთი არის ტფლისის დასაწერი ამ საქმეში? ან რა შეუძლია გავგეგმეთ მოსკოვში უტფლისისოდ? თუ გავგეგმეთ, მუქადა გავგეგმეთ, თუ ერთი-ორად მეტი ფასი უნდა გადავიხადოთ? „მღაერ კარგი იყო, გვარწმუნებს თვით დეკ. დ. დ.—მე, მოსკოვისთვის თავდადებული, რომ ჩვენშიყო ყოველფაო მოქმედება სჯე იყო, რომ საეკლესიო წიგნების დაბეჭედა აქვე წაშობილყოფაყო. ჩვენში ასოთ-ამოაქოშობაღესაც უფრო ათავად

მოკ-და-ათის წლის მოღვაწეობამ ოცი, ათი კაციც ვერ შეპყრობა ერთად, გულწრფელად პატრის-მცემელი და დამფასებელი*! ნუ თუ უმნიშვნელო ეს მოღვაწეობა და ეს არის გულგრილობის მიზეზი? მაგრამ ჩვენ ვითო, რომ ვერც ერთი განათლებული ქართველი კაცი ვერ წავაოლად განსვენებულის ნაშრომის გამოუყენებლად. მაშასადამე, მნიშვნელოვანი ყოფილა ეს ნაშრომი ჩვენთვის; მაშასადამე, ვალად გვაძვეს მშრომელი დაფასობა შესაფერად.

ჩემის აზრით, ყოველივე შესანიშნავი მწერალი ღირსია სიკაცებელ-შივე დაფასდეს, პატრებულ იქნას იმის შესაფერად, თუ როგორი გავლენა აქვს მას თანამედროვე საზოგადოებაზე ზნეობრივი და გონებრივი. ჩვენ-კი ვერც სიკაცებელში ვაფასებთ ვიმედ ღირსეულად და ვერც სიკაცებს შემდეგ, ეს მინც მოვახსენოთ: რაკი სიკაცებელში ვერ ვეცით პატრე განსვენებულს, ახლა მანც ვცეთ პატრე მის სახელს და ამით თვით ჩვენვე ვისარებოთ—ჩვენს სამშობლო ენას რაიმე სიკეთე შევძინოთ.

დავით ივანე ძის ჩუპინაჟილის *
* ქუთაისში სულ ახა გჯც თუ იქნებოდა განსვენებულის პანაშაღესე და, როგორც შეუტყუთ, ტფლისისაგ მღაერ-ცოტა საზოგადოება დასაწყება მის პანაშაღეს.

შეეცილება. * ქართული საეკლესიო წიგნთა ბეჭედა არის აღმოგარებრივი საქმიანება და, მაშასადამე, მისი დაქმნაყოფილება მხოლოდ აღმოგარებრივი შეიძლება. უკეთუ უფრო უტყრულ-საგონების დროს ეს საქმე ტფლისში სრულდებოდა, მაშ რაღა უშლის ახლა ამ საქმეს, როდესაც ყოველ გვარი ვარგობა უწინდელთან შედარებით ახლა უფრო უკეთესი (იქვე). მართალიც, რა უშლის ამ საეკლესიო საქმის განხორციელებას, უკეთუ ყოველ გვარი ვარგობა და უწინდელად უფრო უკეთესი ჩვენ მიერ აღნიშნულ საქმის განხორციელებისათვის?

აქმა, მართლაც, ნიშნში ამოღებულ სასაუღებო, სტამბის მოსკოვსე ვადატანა ისტორიისაგან. იყოს მიჩნეული ამ მძამისთვის სასარგებლოდ და აქვე იყოს დატული ძველადგენი მოქმედებით ქართული საეკლესიო სტამბა, რატომ არ გვიდა ყურადღება მთავრებულ და საქმიანების დროს ვისარგებლოთ იმ განჩინებით, რომელიც ისტორიის დაუდგენია. ამ გვარის მოქმედებით თუ არის ვისარგებლებთ, მინც ხომ არაფერს დაუკარგავთ.

ამ საგნის ასაწონად ჩვენ ახლა თვალწინა გვეცხა ვადატული როგორ აღნიშნულ წიგნების მდგომარება თუთმეტის საუკუნის განმავლობაში, ვარგეთ მთელის რუსეთის და განსაკუთრებით მოსკოვის მოღვაწეობა ამ საქმეში, არა მხოლოდ

სციდელი მცოდნე კაცებს და ვამუშაოთ, ვაშრომათ და სასარგებლო საქმიანობის. როცა ფული გვეცხება ხელით, შეგვეძლება—გავზავნოთ საქართველოს სხვა-და-სხვა კუთხეში ერთს მცოდნე კაცნი და შევკარგოთ წინა წინდაწინვე შეუძლებელ პრაგმათი სიტყვები, სახალხო ლექსები და სხვა მასალა ლექსიკონისათვის; სასაცილოთ შეგვიძლიან მოვიყოლოთ ენათა მცოდნენი და შევამუშავეთ ერთი სამეცნიერო ტერმინები და სხ. და სხ.

განათლებულნი ერთი რომ წინ მიდინ, ჩვენ ერთს წერტილზე ვდევართ, ან არა-და—უარესი გვემართება: უფრო უკან-სვლა ვეცუტება, ვიდრე წინ-სვლა. ვიმეორებ: უტხო გრთა მიღირსი მწერლობა ჩვენის ერთსათვის დღეს ოცნების სამეფოა, ნატრის-თავალია, და თუ გვიდა ჩვენი დღეობა ტფლისის კლასიკურ თხზულებათა თარგმანებით გაფაიდლოთ, ვერ ერის საბრძველი უნდა ჩავყაროთ, ე. ი. კარგი ლექსიკონი შევადგინოთ.

კარგი იქნება ეს საქმე იქისროს „წერა-კითხვის გამავრცელებელმა საზოგადოებამ“.

მიგვიწყვე ყველას, ვისთვისაც ძვირფასია სამშობლო ენა და მწერლობა, მონაწილეობა მიიღონ ამ საქმეში, შეძლებისდა გვარად შევარდონ შემოწერილებანი და წარუდგინონ ტფი-

მოღვაწენი ქართველთაგან აზრდობილად შეიქმნენ როგორც თვითონ სიცილით, ვარგეთ გულგრილობით ამ საქმის მიმართ. რადგან ქართულაბათიქმის საუკუნე ნახევარი იღვეწოდა მოსკოვში ქართულ საეკლესიო წიგნთა ბეჭელებისათვის, იქნება იქ შეიკრიბა ძვირფასი იარაღი, საქიო ქართულ წიგნების დროსულად ბეჭელებისათვის? ამ საქმის განხორციელებისათვის დიდი შრომა დასაწყება, რომ არც ამათ ჰქონიათ მამოგანებს, რომ არც ამათ ჰქონიათ მამოგანები მთლიანად მოიფერილი მის განხორციელებას მათ ვანგულს თავის ენა-ზრახვის შესასრულებლად. სწორედ მაშინ და იქ გამოუვარდებოდათ ბოლმე დაბრკოლება თავის საქმეში, როდესაც და სადაც ესენი სრულიად არ მოელოდნენ, მაგრამ ამ გვარი დაბრკოლება მათ ხალხს არ უკარგავდა, გულს არ უგროვებდა და გულზე ხელებს არ აკრებინდა მხოლოდ ერთის ოხერის და ვიშისათვის. მოსკოვმა დაპყრობა ამ გვარის მოღვაწენი და ქართულ საეკლესიო მოსკოვი აღნიშნულის მხრით თუ საყურადღებო იყო, მხოლოდ ქართველ მოღვაწეთა წყალობით და სხვით არაფრით. მართალია, მეცხრამეტე საუკუნეშია მოღვაწეობდა ამ საქმეში მოსკოვი, მაგრამ ახლანდელი მისი მოღვაწეობა აზრდობილად მისაღება შედარებით მეფრამეტე საუკუნესთან. ეს იმისთვის, რომ თვით

ლის „წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას“ დაყო იესუს მის წყალობას და სასულიერო და სასოციალურ დასახელებებს.

სილოვან

ახალი ამბავი

* ტფილისის ახალი ვიცე-გუბერნატორმა ბნმა ალიომოვმა ოთხშაბათს, 12 ივნისს, საღამოთი, სათითაოდ დაიკა ქალაქის პოლიციის განყოფილებაში.

* ოთხშაბათს, 12 ივნისს, ქალაქულ ვაიარა ბაქოსკენ და იქიდან სპარსეთში წავიდა ინგლისის საფინანსო სამინისტროს წევრი, იმ აზრითაა — აშშ-ში გაზ. * ტ. ლიტოკოვი, რომ ადგილობრივ მოსახლეს იმ რეკონს გზის გაყვანას სპარსეთში, რომელიც ინდოეთისა და კასპიის ზღვის შუამავთბელი ქმნება მომავალშია. რეკონს გზა ივლინდება უფლის პატრონებმა უნდა გააკეთონ.

* 10 ივნისს გორის სამასწავლებელი სემინარიაში წლიური აქტი იყო გამართული. აქეს სხვა-დასხვა დაწესებულებათა წარმომადგენლები დაესწრნენ: პარაკლისის ვადალდის შემდეგ, სემინარიის დირექტორმა წიკიტაზა ზვადაგორსკის დადგენილება, რომელიც დაეწინაურდა, რომ წყლის უქანსკელს ქალაქში 9 მისწავლეთ ყოფილა და ამასთან შეიძლება დაეხმარება სწავლა და მიუღია მასწავლებლობის მოწოდება; ამ უქანსკელთაგან ოთხი ქართველია: აგაშაშვილი, ახმეტაშვილი, ბიბაშვილი და ლუმაშვილი.

* ტფილისის საქალაქო გიმნაზიებში წელს დაასრულა

სწავლა მერვე კლასში 54 ქალი. მეშვიდე კლასის კურსი შეუსრულებია 76 ქალი, ყოფილა კი ევანგელისტები 81 ქალი.

გინანობის საბჭომ დაასრულა ოქროს მედალით 7 ქალი, ამასთან ორი სამედიცინო, ნ. რუსი; ვერცხლის მედალით 5 ქალი, ყველა რუსი.

* მართალი გამოდგის ხმა, რომელიც ეს რამდენიმე დღე გვესმოდა, მაგრამ ვერ გამოვეცხადებინა, რადგან დარწმუნებული ვიყავით იმის სინამდვილეში: ვაგეთი „სოვოკი“ იმისაა, ახალი პატრონის ხელში გადადის მომავლის ივლინდამ. შეიძლება თავ. გ. ვ. და სხვა თემანში შეიღებოს ასახელებენ.

* გუმბინდელს ნომერში მოხსენებულ გეგმად, რომ რაკეტებმა დოღაძემ თავი მოიკლა. როგორც ამბობენ, აი რა ყოფილა ამის მიზეზი: დოღაძეს შეეკარებია ქალი ერთი მოქალაქისა და სურვილიც გამოუცხადებია იმის შერთვის; ქალის მშობლებიც დასთანხმდნენ. დოღაძე სრულიად არ მოელოდა თურმე, თუ საცოლო არ ამის მშობლებს შეიტყობდნენ, რომ მას თავისი სამშობლოში, რაჭაში, კოლ-შვილი უკვე ჰყავდა და აქ ტფილისში-კი, თავს უყოფილი აქცხადებდა. მაგრამ შეუტყვეს და დოღაძეს დიდი უსიამოვნება მიუყენეს ამის გამო: ერთი ჩხუბი და აჯალბაყალი მოუვიდა და სწორედ ამ დროს თავის საცოლოს და მის მშობლებს თვალ-წინ დაიჭრა მუცელში რევოლვერი შეყვარებულმა.

დოღაძე საავადმყოფოში წაიყვანეს და იქ სული განუტევა.

* დღეს გერმანელების ბაღში, მიხვილის ქუჩაზედ ქართული ხორა, ბნ რატილის ლობჯორობით,

გამართავს კონცერტს. ვინც მარშან ზახვულში ამ ხორის კონცერტების ამონაგვები იყო, დღეს შეუძლია იმ ამონაგვებით უფასოდ მიიღოს კონცერტზე. თუ ვინცოცაა, ამონაგვების ბილეთი ვისმე არ შეჩვენო და დღემდე, შეუძლია ბილეთების გათვალისწინებით განუტყუდონ თავისი სახელი და გვარი და ბილეთის მიღების, რადგან დავთარში მარშანდელ ამონაგვების სახელი და გვარი სრულიად აქვს ჩაწერილი ხორის გამგებელს.

* ამ რამდენიმე დღის წინადადებით, ვინ დამთავრა წელს ტფილისის 1-ლ გიმნაზიაში სწავლა. ენა გიმნაზიის მათარება აცხადებს, რომ საბჭოს განაწესის თანახმად, სახელმწიფო ხარჯით გასაგზავნად შეუდგომლობა იქნება წარდგენილი შემდეგ თოხის სწავლა-დასრულებების შესახებ: ათა, თაქთა-ქაშაქაშის, გაუქუქაშის, სეხინაოკის და სტადახის. ამას გარდა 1-ლ გიმნაზიის შეუძლებელ მოსწავლეთა დამხმარებელმა საზოგადოებამ, თანახმად საბჭოს სურვილისა, ასი თუმანი გამოიღო წელს სწავლა-დასრულებული ექვსი მოსწავლესათვის; ყველანი რუსები არიან და თითო მათგანს მიეცემა: ორს — ოც-ოც და ხუთი მათგანი, სამს — ოთხთმეტ-ოთხმეტი თუმანი და ერთს ოც-ათი თუმანი.

* ახალ-სეჩაქა: ამ რამდენიმე ხნის წინადადებით, როგორც მოგვხსენებთ, ახალ-სეჩაქაში შესდგა ამხანაგობა, რომელსაც აზრად ჰქონდა, დავარდინა „საჯარო აზრად-საკვირ“ ამ საგანზე, თუ არა ვცდებით „ივერიის“ ერთ-ერთს. მ-ში ვიღაც კორპორანტიც სწავლა, თუ რამდენად საჭიროა ამ გვარი დაწესებულება სამეგრელოსთვის, მასთან ისიც იყო მოხსენებული,

თუ რომლისაზედ საქართველოს კუთხეში წინგების კითხვის სურვილი აღძრულია, არც სამეგრელო ჩამორჩება ბანაოა. ამის გამო ჩვენც განვიჩინებთ, რომ უფრო გავრცელდეს ხალხში კითხვის სურვილი, დავაარსოთ „საჯარო წინადადება“.

როდესაც ეს კეთილი ამბავი ხალხში შეიტყო, ყველანი დიდის თანაგრძობით მიგვხსენებენ და შეძლების-დაგვარად შემწეობაც აღმოაჩინეს არამც თუ აჭარებმა, არამედ გარეშე კაცთაც. მაგრამ მიუხედავად ყოველისავე ამისა უნდა მოგახსენოთ, რომ ჩვენში წინადადებას დარსება ჯერ-ჯერობით წელში გამავრცელებული არ არის. ხომ ყოველივე ნივთიერი ღირვე მოგოვება, მამ რა-ღა მიზეზი უნდა აბრკოლებდეს მის წინაწევას? თუ სხვაგან შეიძლება მისი დარსება, რატომ ჩვენში-კი არა?.. შეიძლება-კი, მაგრამ როდის, ეს-კი ღებრება უწყის, და სხვა არაფერი არ გვეთქმის რა, მხოლოდ არსებობს, ეს კეთილი საქმე კეთილად დაგვირგვინებულიყო....

* სოფ. ნატოშია (სეჩაქის მხარე). მკითხველი, თავი მოგახსენებთ სულ სურვილის გავრცელების თანახმად ლაბარაკით, კეთილი საქმე ჩვენში ხომ იწვიოთ. ავ-კაცობა და ავხაკობა ჩვენსკენ თუ მატულობს, თორემ ლებრება-კი არა უგებლობს, და ლამის ავეკლან. 4 ამ თვისის ერის აჭარის მცხოვრებელს გ. გ-ს საბოლოოდ დამბედი ცხენი მოპარეს სწორედ ზედ ნაშუადღევზე; ქურდს თავისი გამხდარი ცხენი იქ მიუბანს და სამაგიეროდ გ-ს ცხენზე შემეჯდარა, თითქოს აქ არაფერი იყო, და არხინად წაბრახებულა. ამავე სოფლის მცხოვრებელს მ. ვა-ლსაც მოპარეს ცხენი ხარი. 9 ამ თვისის ამავე სოფლის მცხოვრებელს დ. მ-საც ეწვივნენ და ამასაც მოპარეს უღელი

ხარი. თუმცა სამნივე ბევრსა სცილობენ, მაგრამ ჯერ-ჯერობით-კი ვერც ერთმა ვერ მიავნო ნაქურდალის ცალს.

* გზ. აჭაქაშ-ის სიტყვით, ამ თვისის 1-ლ რიცხვიდან 8-მდე ავად გამხდარან ტფილისში ყველით 3 და ყელის ავადმყოფობით 3, სულ 6 კაცი.

* ამას წინად ვახვებთ სწორდნენ, რომ ჩვენს მხარეს მოკლე ხნის უნდა რესტორის გამოჩენილი რუსის კომპოზიტორი ა. გ-ძე რუმინ შტეინი, რომელიც მთელს ზახვულს ბორჯომში გაატარებდა. ცხლა გზ. პრ. დასტოვ-ს შეუტყუა, რომ ბანი რუმინ შტეინი კიდევ გამოვიდა პეტერბურგიდან და ამ დღებში ჩამოვიდა ტფილისში. ა. გ-ძის ნიჭის თავყვანის-მცემელი უპირობებ თურემ ერთ-ერთს ბაღში სადილი გაუმართან. სადილზე უნდათ მიიწვიონ ყველა მეზურნი და სახანაო, რომელიც-კი ამ დამდამოპოვება ტფილისში. ტფილისში ბანი რუმინ შტეინი პირდაპირ ბორჯომს გაეგზავნებოა.

* ტ. დასტოვ-შივე ვითყობოდით, რომ წელს ხარკოვის სამედიცინო ინსტიტუტში ასამდგე თავისი უფალი ადგილი ად სტუდენტებისათვისა და, ვისაც მსურს ამ ინსტიტუტში შესვლა, 15 ივლინიდან დაწყებული ვიდრე 20 მაია-მომისათმემდე შეუძლიან თხოვნის ქალაქი გაუგზავნოს ამ სასწავლებლის დირექტორსა. შესვლის პირობანი შეიძლება ამ ინსტიტუტის კანცელარიაში დამიაროს მსურველმა, თუ შეიძლება მარჯა ვაუზავენის ფოსტის ხარჯს პასუხის გამოსახვენად.

* მრავალჯერ ყოფილა ჩვენსა და აგრეთვე სხვა ადგილობრივს გახე-

აშკარად ვეარწმუნებს, რომ მოსკოვს ამ საქმეში არავითარი უპირატესობა არა აქვს წინაშე ტფილისისა. მამასთან, თითოეული გულ-წრფელი ამას თავი ამ საქმის ცუდება, ქართული სტამბა არ მოაშაროს ტფილისს, რადგან დღეს თუ ხვალ ეს ადგილი უნდა იყოს მეთაური მთელ საცხოვრებლის თითოეულს საქმეში, როგორც დაახლოვებით მცოდნე და გულ-შემატკივარი თავის საქმეების წარბეჭებისათვის. თუ შევიძლებთ რითმე, ისევე უნდა მოგაწყუთ ეს საქმე რიგიანად, რადგან სხის ფეხის ხმას რომ აყვეთ, ბოლოს ისევე გვეჭირდება დაბრუნება და მოწყობა ბექტელის საქმისა.

ნამდვილად ამისთანა მნიშვნელობა აქვს ტფილისის განხილულ საგნსათვის. ამ მხრივ შეზღუდა ამ საქმის იმანაც, ვინც პირველად განიზრახა სტამბის გადმოტანა მოსკოვიდან ტფილისს. ეს იყო განსვენებული ექსპროსი საქართველოს ევსევი. ამან, როგორც გულ-წრფელი მხრუნველობა თავის საგნარბოსის წარბეჭებისა შეინანა ეს პირველად და ამის შენამგლობით ვაგებთან დიქნა ქართული საეკლესიო სტამბა მოსკოვიდან ტფილისს. ოცდახუთი წელიწადი ვაგებდა ქართველობის ამდგენელი საზოგადოება ქართულ საეკლესიო წიგნთა ბექტელის საქმეს, რადგან ამ საზოგადოებას ჰქონდა გადაცემული აღნიშნული სტამბა, მაგრამ უნაყოფოდ. ახლანაშნულ საზოგად-

დაჯას რომ ერთგულად მოაკვდა სხვა გასაქმებულის ექვსის ზარის განხორციელებასათვის ამ საშუალებათა გამოყენება მისანაშნობით, რომელიც ამას სხელთ ეჭურა, ქართულ საეკლესიო წიგნთა ბექტელთაგანს მანანს მაღალყვად. ახლან ამ საზოგადოებას ექმნებად თანა საყოფარეს სტამბა, და სპეციალურად წიგნთა საქართველოს ეკლესიასათვის და არა მარტო (Нов. обшр. 1890 г. № 2404). თუმცა სასარგებლო ცვლილება მოახდინა ევსევიმ, მაგრამ უხერხულმა მოქმედებამ ქრისტიანობის აღმადგენელ საზოგადოებისამ იმდენად გაუტეხა სახელი ტფილისის, რომ ახლა დიდი შრომაა საჭირო, რათა დამატკიცო, რომ ამამი დამნაშავე ტფილისი აღარ არის, არამედ აღნიშნული საქმის ხელმძღვანელთა გამოუცდელია, გულგრილობა, საქმის თანაფარებლობა. მინც ამ გარემოებამ არ უნდა მიიყვანოს ჩვენი საზოგადოება სასოფარევი თილემამდე, არამედ ახლის ხალხის უნდა შეუდგეს ამ საქმის განახლებას და დღევანდს. მხნედ და მარჯვედ უნდა მოქმედეს ამ საქმეს განსაკუთრებით ჩვენი სამღვდლოება, იმისათვის, რომ, თუ რამდენიმე წლის წინად ვერ მოახერხა ამ საქმის რიგიანად დაწყება, ეს კიდევ იმის საბუთი არ არის, ვითომ ვერც დღეს შეიძლოს ამ საქმის სასარგებლოდ წარმოება.

ამ საქმის თავიდა-თავი დამამტკიცებელი მიზეზი, ჩვენის ფიქრით, ჯერ უფროდია არის, შემდეგ უთა-

ვობა. საქართველო-ივერეთის სასიწოდო კანტორა დიდს ვასპირში არის დღეს ჩავარდნილი უსაშუალოდ ხელში. თეთ დე. დ. — დე არა ჰვარავს, რომ საქართველო-ივერეთის კანტორამ ეამნა და კონდაკი „თითქმის ერთი ორად“ დაამტკიცა და საქართველოს მიუხედავად გამოაწვიანა ეკლესიებს ეს წიგნები, რადგან აღნიშნულს კანტორას ვაგუჩუას დასაქვდა საშუალებად აღნიშნულს (ამ წყევში 1890 წ. № 15—16). მიზეზი ამის ისე მრავალფეროვანია, რომ ჩვენ ამის გამოკვლევით მინც ველარდვრს ვუშვლით და ვალრიბებულს დაწესებულებას ვეღარ ვაგამდიდებთ. იმის ჩრვეს-კი შევიძლებთ, თუ რა საშუალებით აღვადგინოთ ჩვენი საეკლესიო წიგნთა ბექტელს და ვაიანების საქმე. როგორც ზემოდ მოგვხსენეთ, 1885 წლიდან „ქრისტიანობის აღმადგენელი საზოგადოება ვაგასიაში“ ვადავდა უწ. სინოდისა და საქართველოს ექსპროსის უწყებაში და ამ შემთხვევამ მტერი საშუალებაც შესძინა ექსპროსის, რათა განაპარტოს ქართულ საეკლესიო წიგნთა ვითარება. ამ საზოგადოების თანხილად ადგილობრივს სასულიერო მთავრობას შეუძლიან, თუ საშუალოდ არა, დროებით მინც, ისეხნოს და ამ ფულით მოაწყოს პირველად საქართველოს სტამბა. უკეთეს ეს საზოგადოებაც, წინააღმდეგ თავის წესდებისა და მოვლეობისა, ქართულ საეკლესიო წიგნთა განკარგება და

ვაიანებას ვერაფრით დაეხმარება, მაშინ ერთად ერთი საშუალება კიდევ არის, რომ ეს საქმე თვით სასულიერო უწყებამ გამოიყენოს თავისი დანიშნულების უკეთესად შესრულებისთვის. ჩვენ ვამბობთ მთელის საქმის ხალხის სამღვდლოებაზე: ამ სამღვდლოებას რომ გამოუჩინდებოდეს მხნე და საქმის მცოდნე მოთავე, ადვილად შეიძლება დაიარსოს ქ. ტფილისში თავისი საკუთარი სტამბა, სადაც დაიბეჭდება ყოველგვარი წიგნები და ქალაქები, მთელ საქმეს სარბოსისთვის საჭირო, და ამას გარდა სტამბა მიიღებს დასაბეჭდად ყოველგვარს კერძო საქმესაც. როდესაც თვით საქართველოს სამღვდლოება შეხვდება, რომ უსაშუალოდ ამან შეიძლება გამო სასულიერო მთავრობას ვერ უყვარია ანუ ვერ მოუხერხებია ამ საქმის განკარგება, რადგან მრავალი სხვა საქმე აწვეს ტფილიან და ამასვედ ფიქრისთვის საჭირო დრო აღარ არება, ამისათვის საჭიროა თვით სამღვდლოება დაეხმაროს ამ საზოგადოება საქმეში მთავრობას და გაუადვილოს ამ საქმის დამთავრება თავისავედ სასარგებლოდ. ამისთანა მოქმედების მოითხოვს ცხლანდელი ვამთა ვითარება და საეკლესიო წიგნთა ბექტელის წესდებისა ჩვენსკენ, როდესაც ეს საქმე ექმნებულებს უწყებას და დაწყებულს ხალხის სახელმწიფოში საღმრთო და საეკლესიო წიგნთა ბე-

ქტელის საქმეს, როგორც ყველა სხვა საქმესაც სასულიერო უწყების შესახებ, ვაგებებს უწინდელს სინოდს, რომელმაც აღნიშნულ საქმეს ვერაგონად წარმოებისთვის დაწავსა ორი სტამბა—მოსკოვსა და პეტერბურგს 1721 წელს. ამავე დროს დაეკანონებულ იყო, რომ სინოდის ნებადარკთვლად წიგნები კერძო პირთ აღარ დაებეჭდათ (Пол. собр. Пост. по вѣд. Прав. исп. 1721 г. изд. 1869 г. стр. 33). ამისთანავე უფლება მიეცა ივეის სტამბასაც 1786 წ. (Указъ Св. Синод. 11 Ноебря 1786 г.). თუ ამისთანა ვანკარულება ვაგებდებოდა იყო მხოლოდ სლოვანთა მოდგმისთვის და ისიც, როგორც ვუხსენებთ, ევროპაში მომავლო რუსეთისთვის, 1787 წელს გამოცა ისეთი ბრძანება, რომელიც ვაგარცდებოდა მთელს რუსეთის იმპერიაზე. ესევე განკარგულება ხელახლა ვანიშნავს სინოდმა 1868 წელს (Ук. Св. Синод. 27 Июля и 17 Августа 1868 г., 3 Января 1868 г.). ამავე წესის ხელმძღვანელობით უწ. სინოდს ვაგებდა საღმრთო და საეკლესიო წიგნთა ბექტელის საქმეს საკუთველოშია 1814 წლიდან, როდესაც დაწესდა ჩვენში საქართველო-ივერეთის სასინოდო კანტორა (Общ. учрежд. Груз.-Имер. Синод. 17 Окт. 1814 г. II. С. 3. № 25,709. Алфавитный указатель постанов. Св. Синод. 1721—1889 г., С. Калашникова, Харьков

თეზისა და მოხსენებელი თვის ნაირი ავახაკობა, დაბა ხონში მომხდარი და ეტყობა იქ, რაც დრო გადის, უფრო და უფრო ხშირად ხდება ამ გვარი ამბები. „ნ. ობოზ.“ გუმბინდელს ნომერში კორესპონდენტია დაბეჭდილი ხონიდან და ვინ იცის რაოდენი უბედურებები არ არის მოხსენებული, სულ ამ ცოტა ხანში ჩადენილი ავახაკების მიერ. აი ერთი ამ ავახაკობათაგანი. 9 ივნისს, საღამოს ექვსს საათზე, როდესაც მრავალი ხალხი თურმე დადიან ბულგარზე სასიეროდ, პოლიციის განყოფილებაში მიპრობა ეტლით ვიღაც კაცი, რომელსაც ხელში სჭერია მოჭრილი ხელი კაცისა, და უფიხვინა, პოლიციელი და ეჭმი მოვაჯველიყო. ბოქალური იაშვილი და მკურნალი კაცის მიერ წაღებული მოსულის კაცის მიერ დასახელებულს ადგილს და აი რა ამბავი შეუტყვიათ: საწყალი გველზე უნდა და თურმე ცხენი მეტყენდა და ამიტომ ქუთაისის გზაზე წამოსულა ორის თავისი ამხანაგითურთ. გზაზე ვიღაც მოქიციანი შემოახვედრინა, ქარწილიდან მომაჯინა. დაუნახავთ თუ არა, მოქიციანი მაშინვე გამოკიდებთან მეტყენს და ერთს მათგანს, გვარად მიქაბერიძეს, უფრია ხნალი, დაუქნივთა მეტყენსთვის და მარჯვენა ხელი მაჯაში მოუწყვეტა. მეტყენი, გიორგი სანაძე, ღარიბის სახლობის ერთადერთი პატრონი ყოფილა.

იპვილი გამოსდგომა მოქიციანებს და შეუტყრია კიდევ დანაშაუნი. ამ ამბავის დროს ბოქალურმა იაშვილმა შეიტყო, რომ მხოლოდებს სოფელს ცხუნქურში კომპირიდან გამოქციულნი კ. ყოფიანი ფერების გვარით იმდებოდა. ამის გამო, ჩაუხარებია-რა მიქაბერიძე ყარულუბისათვის, ბოქალური გამგზავრებული სასენგულს სოფელში და ყოფიანი შეუტყრია, რომელიც მეორე დღის ხონში ჩამოუ-

1890 г. с. 39) ამ გვარად ჩვენს დროს თითოეული ენარქია სკდელიობს, მიწებულის უფლებების ძალით, რათა ადგილობრივი საქმეების მოთავე და გამგე თითოეი იყოს და, რაც ძალი და ღონე შესწავლ, მხრობის თავის კითხვ დემოკრატისთვის. ამგვარად მანქანე ემორჩილება უფ. სონოლს, ურომოსოდაც არ შეუძლიან ამ საქმის დაბლოკება. ამისთანა მოთავე ჩვენში არის დაპყრობილი საქართველო - იმერეთის სასიხლო კანტონი, რომელსაც, როგორც ეს ვსთქვით, უსაშუალოდს გამო ეკრავება გიორგიანთა ქართული საეკლესიო წიგნების განკარგებისა და გაიფებისთვის.

რად უნდა ვსთქვათ ამის შემდეგ მთელს საქართველოს სამღვდელთაზე, რომელსაც ეს საქმე უმეტესად შეეხება, და უკეთუ ამის თვისი დანიშნულება ნამდვილად და საფუძვლიანად აქვს შენგებანი, თვითვე უნდა ზრუნავდეს ამ საქმის წარმატებისთვის? ნუ თუ, მართლაც, მთელი საქართველოს სამღვდელთა და უმეტესად მთელი, როგორც კრებით ისე კერძოებით, რომ მოსკოვის დაუხმარებლად თვით ეკრავების მოხერხება, ეკრავების ითავებს. ეს გარემოება სათავიკლოდ უნდა ჩათვალდეს, მთელს საქართველოს სამღვდელთა, როგორც უღირის მემკვიდრეს თავის მამაპაპთა. იგი უნდა დედობა დარწმუნებული უნდა იყოს, რომ მხოლოდ მაშინ შეიძლება ჩვენი საეკლესიო

ყვანი და შემდეგ ქუთაისის საბატონოში გაუზუნავნი.

* * * 13 ივნისს სასაქონლო დაბატონიანში თითოეილ დაქსინისათვის მიაკვდა განახარის და სასაქონლო დაბატონიანში.

* * * ამავე დღეს ბაშუქე - ქელოქოვმა მოაღივარა განახარის, რომ სახალხის ქეპაზე წიქსს შეუღლებ 1775 მან. ნათუქვლამს მიამარ და სავაღდ დამაღდა.

სისხტორი და სახილიობაში
წერილი
(წერილი ღვ)

Древности восточныя, ტ. ბირევი, გამოცემა მკურ. მოსკოვი. 1891 წ.

დასახელებული წიგნი ამ დღებში მოვიდა „წერა-კითხვის საზოგადოებას“ „რუსეთის საიმპერატორო საარქეოლოგო საზოგადოების“ თავმჯდომარის გრაფ უვაროვისგან.

ამ წიგნში დაბეჭდილია ფრად საეკლესიო წიგნები, რომელთაგან უმეტესი ნაწილი შეეხება საქართველოს და კავკასიას. აი თვისი წიგნები: ა) სარმატიული მღვთის, უაჭარანი— თ. მალაქოვის; ბ) ზოგიერთი საბასტილი სიტყვების ოსთა ენაში — უნინგენა ბარ. რ. რ. შტეკლეზერგის; გ) ბაბილონის ხელ-შეკრულების სახლის გაყიდვის ოთახზე 666 წ. ქრისტე. წინადა— გ. ნაილ-სკაის; დ) შესახებ დედა ღმერთის განაწილადებისა ცალმხრედება და ანალოგებზე ბაბილონი — გამაქვლავა მასკა; ე) სემირინსკის ნესტორიანთა წარწერათა შესახებ — წერილის ს. ს. სლავოვის; ვ) ავღან-მამბადალიტარის ტაძრე ქალ. ყასიმოვიშ და ახლად აღმოჩენილი წარწერანი საფლავის ქვაზე — ვ. ვ. ტურკოვიკო-

სიო წიგნები როგინად იბეჭდებოდას და იაფად იყიდებოდას, როდესაც მთელის საქართველოს სამღვდელთა თანაგრძობას და მოუცხადებს ამ საქმეს და დაასრებს საკუთარს სტამბას ტფილისში. სამღვდელთა მხოლოდ ერთხელ უნდა ვადასის საკუთარი თანხა სტამბის გამართვისათვის თუ თავის საკუთარს საშუალებიდან ვერა, სხვადასხვა შემოსულიდან, ეკლესიების თანხიდან მიიღ, როგორც ხშირად იქცევა იგივე სამღვდელთა სხვა საკუთარი საქმისათვის. პირველის აუცილებელ ხარჯის შემდეგ თვით სტამბის შემოსავლი დაპყრობას არა მარტო ყველა ხარჯს, არამედ მოგებაც დარჩება ყოველთაგანში, განსაკუთრებით მაშინ, უკეთესი სტამბას დაასრებს, რომელიც თუ სხვენიანსაზე უკეთესი არა, უარესი მანქანა იქნება. ამისთანა სტამბის შემოსავლი დილით-ღე იმატებს და ამ შემოსავლის დახმარებით შეიძლება გაიფდეს ჩვენი საეკლესიო წიგნები, რომლის განზრახვითაც აწესებს სამღვდელთა მისთანა სტამბას. ამგვარად იქცევა მოსკოვის სასიხლო სტამბის კანტონი, ამ საქმეში განკიდებით დახელოვნებული, „მოსკოვის სტამბის“ კანტონის, კითხულობთ პირობაში, სრული იმედა ქვის, რომ მისი ყოველად უსაქმელყოლისა, საქართველოს ქისინის, მაქვეს თანეს ყოველადეს ამ დადამაქმელყოლის საქმეს, რათა დასესულებდ ბეჭდებოდას ქართული საეკლესიო წიგნები, შე-

ს; ს) მე-XVII საუკუნე. ხელ-წარწერი კრებული აღმოსავლეთის სხვადასხვა ენაზე — გრაფ ა. ს. უვაროვის კრებული დამ; მ) სრულიად გამომუშავებული წარწერანი გელათის მონასტრის კედლებისა, ქე-ძველებისა და ხელწარწერებისა — შრომა გ. ე. წიქოვლისა და თ) ამ უკანასკნელ შრომის შესახებ მოხსენება ა. ს. სისანისაგან.

გარდა ამისა წიგნში ჩართულია საბი ტაბულიც და 20 სხვადასხვა სურათი.

ყველა ამ წიგნითგან ჩვენ ქართველთათვის უმეტესი ყურადღების ღირსია გ. წიგნების შრომა.

გელათის მონასტრი თუქა არა ერთ-გზის განხილავთ სხვა და სხვა მენცერთ, მაგრამ მანქანე კიდევ ბევრად და შენეილა ისეთი, რომლისათვისაც თვალი ვერ მოუკრავთ. თვით ბროსის შრომაშიაც თურმე მოიპოვება ნაკლი. ამ მოღვაწეს ბევრი წარწერა უმართლოდ წაუკითხავს და ზოგიერთებისთვისაც ყურადღება არ მიუქცევია. გ. წიგნთელს-კი ყოველივე დაწერილი უნდა შეუსწავლია და წარწერანი მთლად გადმოუწერია. ზოგი ამ წარწერათგან ასომთავრულიცა, ზოგი მხედრული და ზოგიც ნახევრად ასომთავრული და ნახევრად მხედრული. არის ისეთი შემთხვევაც, რომ ერთი და იგივე სიტყვა, ასომთავრული და მხედრული დაწერილია, მაგ, ასრე: „მეშამან“.

გ. წიგნთელის მიერ გადმოღებული წარწერანი ფრად სანტრესონი არიან, როგორც საქართველოს ისტორიის, ისე მისის ლიტერატურის, ლინგვისტიკისა და პალეოგრაფიისათვის.

აღმოჩენილი ერთი წარწერაც, რომლის მიხედვით გ. წიგნთელი სულ ახალს აზრს გამოიტყობს შესახებ გელათის კედლებზე მხატვრობის დარწმუნებულნი იყენენ, რომ ეს დიდებული ტაძარი აუშენებია დავით

ალმაშენებელს. მაგრამ გ. წიგნთელის ფიქრით-კი, გელათის მონასტრი დავით ალმაშენებელზედაც ადრე უნდა ყოფილიყოს აგებული. აი თვისი ამ წარწერა, რომელზედაც თავის აზრს აყარებს გ. წიგნთელი.

„ზადიდენს ღმერთთან მეფეთ მეფობა: ბაგრატ: დედოფლისა ელენე და ძეთა მათთა ორთავე ცხოვრებასა შინა. ამინ.“

ეს წარწერა ყველაზე უძველესს წარწერად მიანიან გ. წიგნთელს.

მიხედვით ჩვენის აზრით ამ წარწერის მიხედვით არ შეგვიძლიან ესთქვათ, რომ გელათის მონასტრი ვითომ დავით ალმაშენებელს არ აგვოს. ბაგრატისა და ელენეს მოხსენება ტაძრის კედლებზე, თუნდაც ძველი ხელის წარწერაც ჰქონდეს, მანქანე და ამტკიცებს, რომ მართლაც გელათი დავითზე ადრე ყოფილა აგებული.

პროფ. კანდაკი ამტკიცებს (იხ. Опись памятн. древности въ инокоторыхъ храмахъ Грузіи), რომ საქართველოში ბევრი ისეთი აგებულია, რომელთაც წარწერა ეკეთ მე-IX-ე, მე-X, მე-XI-ე, მე-XII-ე და სხვ. საუკუნეებისა, მაგრამ თვითონ-კი აგებულნი არიან მე-XV-ე, მე-XVI-ე, მე-XVII-ე და სხვ. საუკუნეებში. მაშასადამე გელათის ტაძრის წარწერის სიძველეს სხვას არა მიასწავებს, რომ მხატვარის სიღმრთილიდებული ბაგრატისა და მის მეუღლის ელენეს სახელი და ციცილო გელათის ტაძარში და ამიტომაც მას რომელიმე დედნიდან უკვე არსებული წარწერა ასობის მოყვანილობისა და მოხატულობის შეუცვლელად გამოუხატავს გელათის კედლებზე.

ესრეც, რომ არ იყოს, მანქანე გ. წიგნთელის აზრი უსაფუძვლო იქნება იმ გარემოების მიხედვით, რომ გელათის კედლებზე მხატვრობითი სურათი დავით ალმაშენებლისა, რომელსაც ხელში ტაძრის

ერთგზობით ხარჯი, თანხა, მაგრამ, როგორც ზემო მოყვანილობის სიტყვები აღიბნა სწინ, ამ ხარჯს ერთი ათად ითვლებოდა, როდესაც სტამბის მოქმედება გაერკვლებოდა, და ამ სამღვდელთა ყოველთათვის სახეში თავისი საკუთარი ხარჯებოდა ექნება, ვიდრე სხვისა. სწორედ ამგვარად იქცევა ახლა მოსკოვის სტამბაც ქართულ წიგნების ბეჭდვის საქმეშიც. აი ამის შესახებ უფრო თვის პირობაში: „მოსკოვის სტამბა ვერ გაქვიფოს ამ ხარჯს (600 მან.) სავადაურს საეკლესიო წიგნებზე, რადგან ეს ფასი სწავლებიანისთვის უფრო დიდობს, ვიდრე გადამასათის“ (პირობ. მუხ. 4). გამოუცვლელი-კი ჰქონიათ, ვითომ მოსკოვის სტამბა უნაგაროდ ვითებულს ქართულ წიგნებსა. სასაქონლო სამღვდელთაგანს გარდასწავლილი უნდა ჰქონდეს თავიპირველივე, რომ მისი მოგება საკუთარი სტამბის დაარსებით ტფილისის იქნება, რომ საეკლესიო წიგნები ბევრად გაიფდება და გაერკვლება ხალხში. უკეთუ ამ ესმანდეს უსარკოსს მათხოვიანობას და იმედასაფიცილებს აღნიშნული სამღვდელთაგან მოხერხებულის განკარგულებით და უკეთესი წესის შემუშავებით, მაშინ მისი ხარჯი და შრომა მუქთად არ ჩაივლის. დარწმუნებული ვართ, რომ საქართველოს სამღვდელთა ადგილი მოახრებს ქართულ საეკლესიო სტამბას“ გამართავს მოხერხებულს ადგილს ტფილისში, მით უმეტეს, რომ

გვემა უტყრია. ხოლო ბიზანტიას, სომხეთსა და საქართველოში ხელში სადროის გვეგით მართა ეკლესიის დაშენებულ მხატვრადნენ. ამნარიადვე დახატულია, მაგ., ლეონ მეფე კახეთისა, რომელმაც აღაშენა შუამის მონასტრი, ამგვარადვე მეფე ალექსანდრე, რომელმაც აღაშენა პალესტინის ერთ-ერთი ქართული ტაძარი თავიან.

გარდა ამისა, როგორც სწინ, გიორგი წიგნთელისაგან ახლად აღმოჩენილ და წაითხულ წარწერიდან მეფე დავითი თვითონვე თავის თავს უწოდებს ალმაშენებლად და ჩემის აზრით ამ ლეონის იგი მეფე პირდაპირ გელათის აღშენებას იგულისხმებს.

ეს წარწერა თურმე დავითის სურათის თავს, მეფის თავის აქეთ-იქით მხარეს არის გამოყვანილი ამ სახით:

დღი მე	თა
შს წარს	ინალი
ალმშ	ბლი სოკნ
მცა	არს კანბაი
ლთ	მის ამინ.

(იხილეთ მეფეთა შორის, წარჩინებული ჯამაქსეჟა, საუკუნოდმცა არს კანბაი დავითისი. ამინ.)

აქ უკანასკნელი სიტყვა წარწერისა: „ლთ“, „მის“ მავიერ ჩვენ გვეგონია, რომ უნდა იყოს პირდაპირ „დავითისი“ რადგან უამისოდ უზრობა გამოდის. აქ ან კორექტურული შეკეთება და ან უმართლოდ გადმოწერილი წარწერა.

მოყვანილი წარწერა წიგნთელის ასრე გადაუთარგმნა რუსულად:

„Великій, выдающийся изъ рода царей парь Возобновитель Давидъ. Вѣчна ему память аминъ“.

ჩვენის ფიქრით-კი, ასრეთი თარგმანი უფრო ცხადი და მართალი იქნებოდა:

ახლა უკვე იბეჭდება სასულიერო მუხრალი „საქართველოს საქმისათვის მოამბე“. ამას გარდა რამდენი სხვა ჯაღლები და საქმეები აქვს საქართველოს სამღვდელთაგანს, რომელსაც ამავე სტამბაში დაბეჭდვად, ვარდა იმისა, რომ აუცილებელ ხარჯიდან განთავისუფლებოდა. ანუ მღიერ შემაკრებელ ამგვარს ხარჯს, თვითონაც დარჩებოდა არა მცირე თანხა. საეკლესიო, რომ ამგვარი მოსაზრება აქამდე არ მოხსილთა არც ადგილობრივს სასულიერო მთავრობას და არც თვით სამღვდელთაგანს და ამისგანავე ვერ განუხორციელებია ეს დიდად საყურადღებო და ფრად სასარგებლო საქმე. უკეთუ საქართველოს სამღვდელთაგან ამ საქმეს განახორციელებს, ეს ისეთი მტკიცე და საშვილიშვილო სამიჯკელი იქნება, რომლის მშავლსაც ეკრავების შესწინა მოსკოვის სასიხლო სტამბა ქართულ საეკლესიო წიგნთა ბეჭდვის საქმეს.

უკეთუ ამას ან აქუთი სასულიერო მთავრობა, ან მთელი საქართველოს სამღვდელთაგან ვერ ვაპყნავდეს და ვერ განახორციელებს, მართა თავის ძალითა და ღონით, სრული იმედა გვაქვს, რომ მრავალნი კრძოა კენი და საერო პირნიც აღმოჩნდებიან, რომ მელნიც ან თვითონ მოაქმედენ ხელს ამ საქმეს, ან არა და დიდად დაეხმარებიან სამღვდელთაგან ასეთს საყოველთაოდ სასარგებლო საქმეში.

(დასასრული იქნება)

